

Kulttuurista maantiedettä jäljittämässä

ANDERSON, JON (2010). *Understanding cultural geography. Places and traces*. 212 s. Routledge, London.

Kulttuurisen maantieteen tutkimuskohteet ovat ajan mitaan limittyneet jäljiksi ihmisten ympärille. Brittiläisen maantieteilijän Jon Andersonin mukaan kulttuurinen maantiede on näiden jälkien ja niitä synnyttävien prosessien ymmärtämistä. Andersonin tuore teos päivittää varsin sujuvasanaisesti kulttuurista maantiedettä *paikan* ja *jäljen* käsitteiden avulla. Kirjoittaja avaa humanistis-relaationaalisen puheenvuoronsa tarkastelemalla Lontoon

Trafalgarin aukion merkitystä kolonialismin ja sotilaallisen vallan paikkana. Aukiosta on myöhemmin muodostunut areena monikulttuurisuudelle ja kansalaisaktiivisille. Sen merkityksiin vaikuttavat myös ihmistoiminnan ulkopuoliset tapahtumat. Andersonille paikka on ”palimpsesti”, ihmisen mieleen iskostunut tila, jonka yhteiskunnalliset merkitykset ovat rakentuneet toistensa päälle kertoen vallan rakenteista eri aikoina. Kirjoittaja avaa viimeaikaista kulttuurisen maantieteen tutkimusta ja herättää sen teorit eloon monien esimerkkitapausten ja kuvituksien avulla. Teoreettisesta latauksestaan huolimatta teos on ennen kaikkea oppikirja.

Anderson ankkuroi kulttuurisen maantieteen tieteenalan kehyskertomukseen eräänlaisen sukupuun avulla. Maantieteen ja sen osalohkojen historiallista rakentumista on käsitelty tutkimuskirjallisuudessa moneen otteeseen. Verrattuna esimerkiksi Mike Crangin *Cultural geography* teoksen (1998) kuvaukseen tieteenalan historiaa Andersonin kerronta tuntuu tuoreelta. Anderson esimerkiksi kehittää maantieteelle ja sen aivuelle Alexander von Humboldtille ”indianajonesmaisena” imagon tuntemattomien kulttuurien kuvaajana, ilman että näkisi historiallisen maantieteen pelkästään kansallisvaltion ideologian tukena tai ympäristödeterminismin kehtona. Andersonin mukaan kulttuurinen maantiede polveutui kuvailevasta tieteestä systemaattiseksi kulttuurin ja sen tuotteiden tutkimukseksi. Hän esittelee kehityskaaren Berkeleyn koulukunnasta 1980-luvulla syntyneeseen uuteen kulttuuriseen maantieteeseen. Teos esittelee erittäin ansiokkaasti myös representationaaliset, ei-representationaaliset ja enemmän-kuin-representationaaliset lähestymistavat.

Varsinaisissa teoreettisissa kappaleissa Anderson tarkastelee paikan ja vallan merkitystä. Kirjoittaja jättää taka-alalle Berkeleyn koulukunnan maiseman käsitteen, joka on Crangin (1998) teoksen kantavia teemoja. Anderson puskee kulttuurista maantiedettä humanistiseen suuntaan ja muistuttaa, että sen tutkimuskohde koostuu paitsi kuvista ja teksteistä myös niistä tuntemuksista, joita ihmiset kokevat eri paikoissa. Paikka ei kuitenkaan ole vapaasti kelluva kokemus, vaan rakentuu kulloisenkin valtarakenteen tai sen vastustuksen mukaan. Anderson käsittelee valtaa niin territoriaalisen kulttuuristen ryhmittymisen rajautumisena kuin relationaalisen järjestäytymisenäkin. Hän käyttää sanaleikkiä (*b)ordering* tarkoittaessaan eri ryhmien luomia identiteettejä ja kulttuurisia käyttäytymisen muotoja.

Varsinaisen sisällön Anderson jakaa seitsemään kappaleeseen, jotka käsittelevät kapitalismia ja sen vastustusta, luontoa, etnisyyttä, paikan tuntuja, nuorison paikkoja, ruumiillisuutta sekä kulttuurisen maantieteen metodologiaa ja menetelmien eettisyyttä. Aiheet ja esimerkitapaukset painottavat ihmismaantieteen 2000-luvun muotiteemoja. Ne osoittavat lähestymistavoiltaan monenkirjavan kulttuurisen maantieteen uudistuvan nopeasti.

Kirjoittajan lähtökohtana on, että jokapäiväistä elämää ohjaa läpityöntävyä kaupallistaminen tai kulttuurinen ”hyödykkeistäminen”, jonka seurauksena kulutustuttmusten trendit yhtenäistyvät ympäri maapallon. Vastapainona ylikansallisten suuryritysten toimintalogiikalle, joka usein tähtää voiton maksimointiin piittaamatta yhteisöistä tai ympäristöstä, Anderson esittelee antikapitalistista liikehdintää ja vastaliikkeitä globaaleina prosesseina, jotka voivat ainakin väliaikaisesti ottaa vallan paikassa kuin paikassa.

Maailmanlaajuisen kapitalismin ja sen vastustamisen jälkeen kirjoittaja miettii, miten suhtautua perittyihin

normeihin suhteessa länsimaiseen valloittamisen tarpeeseen: Tulisiko Ulurulle kiivetä? Moraalisessa pohdinnassa Anderson tulkitsee kulttuurien suhtautuvan luontoon erilaisin tavoin. Siinä missä joillekin luonto on välitön elinympäristö, johon liittyvät käyttäytymismuodot ovat syntyneet käytännön kautta, on luonto siitä vieraantuneille elämyksien tai pelon paikka. Siten luonnon representaatiot riippuvat aina tarkastelijasta, ja käsitys luonnosta muotoutuu oman elinympäristön ja kulttuuristen käytänteiden kautta eräänlaisena sosiaalisen konstruktiona.

Etnisyyden rajaamista sekä etnisyyden ja vallan suhdetta käsittelevä osio on ehkä teoksen väkimmäisin. Anderson soveltaa siinä Aharon Kellermanin (1993) luokittelua vähemmistöryhmien kohtelumuodoista varsin kitkattomasti ja kriittittä. Eroista ”etnisen meidän” ja ”etnisen muiden” välillä, kulttuurisesta rasismista ja kulttuurien väijäämättömästä sekoittumisesta luulisi saavan enemmänkin irti, sillä erillisissä laatikoissa esiteltävät yksittäiset tapaukset herättävät ajatuksia.

Identiteettiä ja paikan tunnetta Anderson käsittelee varsin omakohtaisesti henkilökohtaisina paikan kokemuksina, elämäkerrallisina reiteinä ja muistoina. Kirjoittaja sivuuttaa omituisesti alueen käsitteen ja näkee isänmaallisuuden ja kansallisvaltion paikkaa seuraavana samastumisen tasona. Vaikka Anderson käsittelee esimerkiksi Belfastin biopoliittista jakautumista uskonnon perusteella ansiokkaasti, jättää osio vaillinaisen tunteen spatiaalisen identiteetin skaalautuvuudesta.

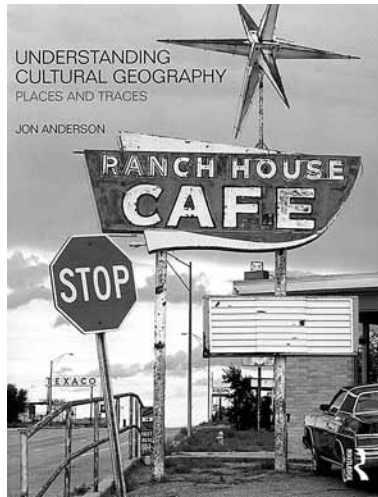
Nuorisokulttuuria aikuistumisen murrosvaiheena käsittelevä osio on ehkä kirjan innovatiivisin. Kirjoittaja

esittelee nuorison usheimoina, joiden käyttäytymisen normit (*doxa*) poikkeavat urautuvien aikuisten vastaavista. Nuorisokulttuurin esineistön muodostavat muun muassa pukeutuminen, parkour ja graffitit. Anderson huomauttaa, että nuorten jättämät ”jäljet” näkyvät arjen paikoissa siinä missä institutionaalisten toimijoidenkin. Kaikki yhteisön jäsenet eivät vain tulkitse niitä samalla tavoin.

Viimeisenä varsinaisena teemana Anderson esittelee ruumiin osana biologista järjestymistä ja rajautumista. Lyhyehkö kappale ottaa kantaa sukupuolittuneisiin rooleihin eri kulttuureissa. Anderson nostaa esiin tärkeitä tutkimuskysymyksiä sukupuolten kulttuurisista rooleista ja seksuaalisuudesta. Hän ei kuitenkaan onnistu kertomaan, miten tutkimukseen voisi löytää arvovapaita tapauksia.

Metodologisessa osiossa Anderson käsittelee kulttuurisen maantieteen metodologiaa ja eettisiä kysymyksiä. Hän pohtii lähinnä sitä, miten etnografiset menetelmät auttavat kulttuuria tutkivia maantieteilijöitä pääsemään sanojen ja kielen taakse, tämänhetkisen paikan tunteisiin ja valtarakenteisiin.

Teos on helpolluinen ja ajoittain lähes itsestään selvät asiat esitellään melko tyhjentävästi. Lyhyehkö osiot kertaavat teemojaan, ja kirjoittaja kehottaa usein lukijaa miettimään vastaavia esimerkkejä lukijan omasta ympä-

ristöstä. Tällä tavalla Anderson avaa teoreettista keskustelua laajalle lukijakunnalle ja auttaa sivuttamaan brittiläisen näkökulman paikkoihin kertyneistä jäljistä ja kertomuksista. Helposti lähestyttävä teos nostaa esiin tärkeitä, joskus shokeeraaviaakin teemoja. Tapauslaatikoiden (57 kappaletta) liiallinen määrä ja huolimattomasti laadittu lähdeluettelo jättävät rönsyilevän ja viimeistelemättömän kuvan. Ajankohtaista teosta kannattaa kuitenkin harkita osaksi maantieteen perusopintojen oheislukemistoa.

KIRJALLISUUS

- Crang, M. (1998). *Cultural geography*. 215 s. Routledge, London.
- Kellerman, A. (1993). *Society and settlement*. 321 s. State University of New York Press, Albany.

JONI VAINIKKA
*Suomen Akatemia / Maantieteen laitos,
Oulun yliopisto*